

KOKONAISTURVALLISUUS JA INHIMILLINEN TURVALLISUUS YHTEISKUNTATIETEELLISESSÄ TUTKIMUKSESSA

Anna-Liisa Heusala

Kirjoittaja on VTT:n tutkijatohtori ja dosentti ja vaikuttaa myös HY:n Aleksanteri-instituutissa

ABSTRACT

Comprehensive and human security have emerged as concepts attempting to widen both political and academic security discourse. Changes of physical borders and influential actors in the post-Soviet era, and the types of conflicts the international community is participating in, have affected theory and themes of academic research. Comprehensive security sees security issues transcending administrative and geographical boundaries while human security stresses the fundamental questions of what we are trying to protect and by what means. Comprehensive security can be linked with a pragmatic approach to security governance, while human security as a more open and generic concept can be used in connection with different viewpoints. In the article, comprehensive and human security are joined by similar themes of security studies. Such themes include decision making in security policy processes and choices of policy implementation. Both comprehensive security and human security require an understanding of national security as having a cross-border dimension, globalized view on security development and the inclusion of individuals and non-governmental groups in security sector actors. In pragmatic policy making comprehensive security and human security are joined together through good government ideals and respect for human rights.

JOHDANTO

Kokonaisturvallisuuden ja inhimillisen turvallisuuden käsitteet ovat olleet akateemisessa tutkimuksessa käytössä jo kohtuullisen pitkään. Esimerkiksi kokonaisturvallisuudesta on tuotettu tutkimuskirjallisuutta 1980-luvun alkupuolelta lähtien. Suomessa nämä aiheet eivät kuitenkaan ole herättäneet suurta intohimoa itsenäisinä tutkimuskohteina. Suomalaisen turvallisuushallinnon osalta kokonaisturvallisuuden käsitteen käyttämisessä kyse on jossakin määrin samanlaisesta hitaasta mairinnousta kuin mitä tapahtui laajemmin suomalaisessa hallinnossa uuden julkishallinnon teorialle 1990-luvulla ja 2000-luvun alkupuolella. Teoriat seurasivat Suomessa käytännön hallinnon kehitystä, jonne uudistusajatuksia tuotiin laman pahimpien vuosien jälkeen Länsi-Euroopasta siirrettyinä käytänteinä.

Suomalaisen turvallisuuspoliittisen virkamieskeskustelun peruskäsitteiksi ovat muotoutuneet laaja turvallisuus, kokonaisturvallisuus, sisäinen turvallisuus ja ulkoinen turvallisuus, joiden alla on vielä erilaisia turvallisuuspolitiikan lohkoja. Si-

nä missä sisäinen ja ulkoinen turvallisuus ovat käsitteinä olleet varsin selkeitä, ovat puolestaan kokonaisturvallisuus ja laaja turvallisuus käytännössä usein synonyymejä toisilleen. Kokonaisturvallisuuteen kuuluu keskeisesti uhkien ennakoimiseen ja torjuntaa liittyvä sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden viranomaisyhteistyö kotimaassa ja rajojen ylitse, lainsäädännöllinen ja hallinnollinen harmonisointi, sekä viranomaisen koulutus ja koordinaatio. Varsinkin rajaturvallisuuden alueella on Suomessa lähdetty ns. eturintamaan kehittämään sekä omaa että EU:n tason toimintaa (Niemenkari 2003; Heusala ym. 2009).

Kokonaisturvallisuusajattelu näkyy vahvasti Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa (2008). Se määrittelee kansalaisten arkipäivässä näkyvät erilaiset uhkakuvat, jotka voivat olla kotimaisia (kuten syrjäytyminen) tai ulkomailta tulevia (kuten kansainvälinen rikollisuus). Tämän ohella Suomessa on laadittu Yhteiskunnan turvallisuusstrategia (2010), jolla pyritään sitomaan kaikki turvallisuussektoriin liittyvät toimijat hallinnollisen toimintastrategian alle. Yhteiskunnan turvallisuusstrategian uhkakuvissa on rakennettu yleiseurooppalaista (EU-tasoista) rajat ylittävää ulottuvuutta toteamalla, että yhden jäsenmaan uhat voivat koskea myös toisia jäsenmaita (Limnell 2009, 272). Strategioiden tarkoitus on siis myös institutionalisoida käsitys eurooppalaisesta solidaarisuudesta uhkakuvien ymmärtämisessä. Ulkoinen turvallisuus liittyy puolustuspolitiikan ja sotilaallisen turvallisuuden lisäksi rauhan ajan sisäisen turvallisuuden viranomaisyhteistyön, joka on näkynyt erityisen vahvasti kansainvälisessä rajaturvallisuus- ja poliisiyhteistyössä. Tämä on puolestaan johtanut siihen, että on jouduttu pohtimaan paitsi toiminnan hallinnointia, myös käytänteiden ja ajattelutapojen harmonisoinnin edellytyksiä (Gill 2006; Hills 2009; Norhstedt ym. 2010; Niemenkari 2003).

Sisäisen turvallisuuden alalla ns. pehmeät ja kovat turvallisuudet on korvattu sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden synteeseillä. Käytännön tasolla merkittävää tässä kehityksessä on ollut poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen toiminnan koordinaatio ja toimintojen osittainen yhdistäminen. (Heusala ym. 2009). Puolustusvoimien tehtäviin kuuluu vahvasti myös sisäistä turvallisuutta edistäviä tehtäviä. Kyse ei ole vain periaatteista vaan käytäntöön vietävästä viranomaisyhteistyöstä, jossa yhteisillä suunnitelmilla ja koulutuksella on merkittävä rooli (Valtonen 2010). Terrorismin noustua kansallisen rikostorjunnan tehtäväkentälle myös puolustusvoimien viranomaisyhteistyöhön on tullut tähän toimintaan liittyviä tehtäviä. On myös mahdollista ajatella, että kriisinhallintatehtävien inhimillisen turvallisuuden edistämiseen liittyvä toiminta korostuu ns. uusien uhkien myötä.

Turvallisuuspolitiikan ja siitä tehdyn tutkimuksen suuntaa ovat ohjanneet myös talouspolitiikka ja julkisen hallinnon kehitys. Viimeisen parinkymmenen vuoden ajan on länsimaissa ja entisissä Itä-Euroopan yhteiskunnissa ollut merkittävällä sijalla uuden julkishallinnon läpivienti, jolla on pyritty organisaatioiden joustavuuteen ja vastuun delegointiin sekä taloudellisesti että poliittisesti. Esimerkiksi Suomessa kokonaisturvallisuuskäsitteen hallinnollinen sisäanajo on tapahtunut osana sisäisen turvallisuuden rakenteellisia muutoksia. Modernin hallinnollisen retoriikan mukai-

sesti turvallisuuspoliittisia ratkaisuita tehdään paljolti taloudellisilla perusteilla, joissa korostetaan resurssien säästämistä ja tehokkuuden lisäämistä. Rinnakkain tämän prosessin kanssa on Suomessa ollut käynnissä puolustusvoimien roolin uudelleen arviointi kohti laajemman turvallisuuden toimintaa. Sotilaiden osaamisen ja sotiluu- den rajojen piirtäminen saattaakin olla jo haaste.

Suomalaisen akateemisen tutkimuksen vähäisyyden vuoksi on ilmeistä, että sekä kokonais- että inhimillisen tutkimuksen teemoihin tulee kohdentaa lisää huomiota lähitulevaisuudessa. Tarkoitukseni on tämä päämäärä mielessä tarkastella tässä artikkelissa kokonaisturvallisuuden ja inhimillisen turvallisuuden käsitteiden teoreettista merkitystä ja sovellettavuutta turvallisuustutkimuksen kannalta. Tarkoituksena on samalla pohtia näiden käsitteiden määrittelyitä suomalaisen tutkimuksen näkökulmien ja aineistojen laajentamiseksi. Käyn lävitse kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden perustalta käsitteisiin liittyviä tai liitettävissä olevia ominaisuuksia, sekä erilaisten rajauksien ja valintojen vaikutusta tutkimuksen perusolettamuksiin.

MIKSI KOKONAISTURVALLISUUS JA INHIMILLINEN TURVALLISUUS YHDISTYVÄT?

Varsinkin suomalaisissa kirjoituksissa kokonaisturvallisuutta on toistaiseksi käsitelty ennen kaikkea viranomaistoiminnan suunnittelun käsitteenä (mm. Limnell 2009). Kyse on hallinnoimisen tavasta, joka ohjaa erityisesti suunnittelua ja valmiustilan ylläpitoa. Inhimillisen turvallisuuden on puolestaan nähty liittyvän varsinkin erityistilanteisiin, siviilikriisinhallintaan ja katastrofeihin, useimmiten rajojemme ulkopuolella. Kiinnostus inhimillistä turvallisuutta kohtaan on myös ollut toimintapoliittikalähtöistä ja kattanut mm. kriisinhallinnan koulutuksen ja tutkimuksen.

Erilaisten turvallisuuden tutkimuksen näkökulmien linkittymisen toisiinsa voisi nähdä olevan lähestulkoon itsestään selvyyys erityisesti institutionaalisesta näkökulmasta. Institutionaalinen näkökulma on kuitenkin ollut turvallisuustutkimuksen kansainvälisessä kentässä vain yksi, eikä edes mitenkään dominoiva haara. Institutionaalista näkökulmaa on edustanut mm. poliisitutkimus, jossa poliisin johtamiseen ja poliisitoiminnan kehittämiseen liittyvät kansalliset ja kansainväliset kysymykset ovat olleet jo kauan pinnalla. Tältä kentältä ne ovat mm. Suomessa emigroituneet muista organisaatioista kuten puolustusvoimista tehtävän tutkimuksen piiriin.

Useimmissa turvallisuuden määritelmässä löytyy jonkinlainen kannanotto siihen mitä turvallisuuden uhkat ovat, kenen toimesta ja miten tulee tehdä turvallisuusuuhkien määrittely, mitä sisältyy turvallisuuden varmistamiseen ja palauttamiseen vaadittavien toimenpiteiden valintaan ja mitoitukseen, sekä miten toteutuu kohteena olevan yhteisön osallistuminen ja vaikuttaminen näihin asioihin. Kaikki turvallisuuden määritelmät perustuvat yhteiskunnallisiin arvostuksiin.

Kerron kaksi esimerkkiä siitä miten kokonaisturvallisuutta ja inhimillistä turvallisuutta voidaan tarkastella käsittäen ne erilaisia ilmiöitä kuvaavina, mutta samoi-

hin kysymyksiin vastaavina käsitteinä. Esimerkkini havainnollistavat myös sitä miten turvallisuustutkimuksessa perinteisesti kaukana toisistaan oleviksi katsotut (tässä tapauksessa kansainvälisiin kriiseihin liittyvät muutokset ja arjen turvallisuus) tapahtumasarjat liittävät kokonaisturvallisuuden ja inhimillisen turvallisuuden toisiinsa.

Ensimmäinen esimerkkini liittyy suomalaiseen arkeen. Tapahtumapaikkana on rauhallinen, luonnonläheinen ja lapsiperheitä täynnä oleva suomalainen kerrostalo-lähiö, jonka tunnen jo useamman vuosikymmen ajalta. Keskellä parasta kesäloma-aikaa, helteisenä iltapäivänä, tuohon maisemaan ilmestyi kaksi isoa palolaitoksen ajoneuvoa kaatamaan paloittain kymmenien vuosien ikäistä jyrkää muotovaliokuusta. Kävi ilmi, että taloyhtiön turvallisuusvastaava oli pyytänyt palolaitoksen apua, koska kuusen runkoon tullut halkeama aiheutti kaatumisvaaran. Koska luonnonläheisyys on asukkaille keskeinen vetovoimatekijä, kuusen kaatamisella oli monenlaisia vaikutuksia.

Tilanne kertoo mikrotasolla turvallisuuteen liittyvistä päätöksenteon ja toiminnan tasoista. Ensinnäkin turvallisuuteen liittyvästä normistosta ja sen toimeenpanosta, jota edustavat palolaitoksen tehtävät ja rooli kyseisessä tilanteessa. Toiseksi yhteisöllisestä turvallisuuskulttuurista, jota edustivat yhtäältä taloyhtiön valitseman turvallisuusvastaavan tekemä valinta ja toisaalta se kokemus, joka asianosaisille syntyi, kun heidän yllätykseksensä ryhdyttiin tekemään jotakin periaatteessa useampien mielestä ei-toivottavaa. Vaikka valinta lainsäädännön ja sen toimeenpanon sekä yhteisöllisen turvallisuuskulttuurin näkökulmasta olikin varsin kiistaton, oli monelle toimenpiteen välilliseksi kohteeksi joutuneelle asukkaalle silti tapahtuva muutos hetkellisesti järkyttävämpi asia kuin tieto puun mahdollisesta kaatumisriskistä.

Toisen esimerkkini näyttämönä on kylmän sodan jälkeisen Euroopan myllerrys ja sen seurauksena erityisesti Suomessa vuonna 1991 käynnistyneet muutokset. Taustana on oma kokemukseni Moskovan yliopiston Sosiologian tiedekunnan vaihto-opiskelijana, jonne lähdin elokuun 1991 vallankaappausyrityksen jälkeen Neuvostoliiton viranomaisilta saamalla viisumilla. Tuon kesän jälkeen vaihtuivat paitsi opiskelumaani Venäjäksi, myös Suomen turvallisuuspolitiikan vaihtoehdot. Entinen idän ja lännen vastakkainasettelu näytti ainakin suurimmalta osaltaan murtuneen, mikä tarkoitti Suomessa kansallisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan uudelleen arvioimista. Venäjästä tuli uudenlainen uhka, jonka merkityksestä käytiin keskustelua niin viranomaisissa kuin median välitykselläkin. EU:n ruoka-apukuljetukset, maksamattomat palkat, pysähtyneet tehtaot ja elämän kovuus tuntuivat jopa lama-Suomesta käsin hallitsemattomalta turvattomuuden vyöryltä. Mielikuvat suurista joukoista elintasopakolaisia ja mafia-tyyppisen rikollisuuden vaikutuksista suomalaiseen yhteiskuntaan korvasivat turvallisuuspolitiikassa joksikin aikaa vanhat uhkakuvat. Venäjän tilanne vaikutti median kautta myös suomalaisten muutoinkin mureksessa olevaan turvallisuuden tunteeseen.

Esimerkki kertoo inhimillisellä tasolla tarinan suomalaisesta lamasta ja naapuriyhteiskunnan totaalista elämänmuodon muutoksesta. Kyse oli hallitsemattomas-

ta rakenneuudistuksesta kummallakin puolella rajaa. Venäjän osalta turvallisuuspolitiikasta, lainsäädäntötyöstä ja näiden toimeenpanosta tuli sarja reagoiteja rajusti etenevään muutokseen. Viranomaistoiminnasta tuli julkisen hallinnon johtamisjärjestelmän alasajoja ja selviytymiskamppailua henkilöstön kanssa. (Heusala 2005). Yhteisöllisestä turvallisuuskulttuurista kertoo se, että Venäjän asukkaat pystyivät selviytymään ulkoapäin katsottuna kaoottisesta tilanteesta rutiininsa säilyttäen, käyttämällä mahdollisuuksiensa mukaan perinteisiä henkilökohtaisia turvaverkostoja. Samalla kuitenkin luottamus instituutioihin väheni entisestään ja näkyvä korruptio korvasi osan hallinnollisista verkostoista. (Heusala 2005) Suomessa laman vaikutuksena on ollut yksilöllisten selviytymisstrategioiden ja yhteisöllisen innovoinnin loppumaton vaatimus. Turvallisuuteen liittyvät arvot ovat kummassakin maassa muuttuneet ja turvallisuuskulttuuri on myös kaupallistunut. Suomen osalta EU:n liittyminen pirstaloi Suomen rajan moniksi erilaisiksi turvallisuuden todellisuuksiksi, joita pyritään hallinnoimaan eurooppalaisten hyvän hallinnon ja yksilön etusijaan perustuvien turvallisuusarvojen perustalta (vrt. Burgess 2009; Heusala ym. 2009).

Esimerkkieni valossa arkinen turvallisuus, siihen sisältyvät arvolatautuneet odotukset ja erityistilanteissa syntyvät vaatimukset voidaan nähdä samanlaisia tutkimuskohteita sisältävinä teemoina. Katson, että kokonaisturvallisuuden ja inhimillisen turvallisuuden erottaminen toisistaan onkin erityisesti muutoksen tarkastelussa keinokekoista. Instituutioiden käytännön toiminnan tarkastelussa erottelu on myös vaikeaa.

Periaatteessa kumpi tahansa näistä käsitteistä voidaan nähdä yläkäsitteenä toiselle. Jos lähtökohtana on, että inhimillinen turvallisuus on eräänlainen perusta kaikille muille turvallisuuden osa-alueille ja turvallisuuskulttuurin ydin, niin tällöin kokonaisturvallisuuteen pyrkivän institutionaalisen organisoinnin päämääränä tulee olla tämän arvon edistäminen. Jos taas katsotaan että kokonaisturvallisuus on yläkäsite, jota inhimillinen turvallisuus tukee, niin tällöin inhimillisen turvallisuuden kehittämisessä tulee huomioida kokonaisturvallisuuden suunnittelun ja toimeenpanon synkronointi tähän päämäärään. Valitaanpa kumpi lähtökohta tahansa, varsinkin toimeenpanon näkökulmasta kumpaankin käsitteeseen sisältyy vahvasti muutoksen (kehittämisen) elementtejä.

Aikaisemmin kertomani esimerkit liittyvät kumpikin muutokseen omilla yhteiskunnallisilla tasoillaan. Muutoksen (kehittäminen, kehitys, murros) tutkimisessa kokonaisturvallisuus ja inhimillinen turvallisuus lähentyvät vahvasti kriittisen tutkimuksen kysymyksenasetteluita. Vaikka kokonaisturvallisuus ja inhimillinen turvallisuus sinänsä eivät ”kuulu” mihinkään koulukuntaan vaan luovat oman erillisen ja ristiriitaisesti vastaanotetun turvallisuuden tarkastelukulmansa, niihin voidaan hyvinkin soveltaa kriittisen teorian piirissä vaikuttavan Coxin (1981) luonnehdintoja toimivasta kriittisen tutkimuksen perusteista. Näistä tärkeimmät ovat: 1) sekä toiminta että teoria nousevat tutkimuksen kohteena olevasta problematiikasta ja ovat näin aikaan ja paikkaan sidottuja, 2) toiminnan viitekehys muuttuu ajassa ja tutki-

muksen tarkoituksena on ymmärtää muutosta, 3) viitekehyksellä on historiallinen rakenne, joka ei määrää ihmisten käyttäytymistä mekanistisesti, mutta vaikuttaa toiminnan tapoihin, paineisiin, odotuksiin ja rajoituksiin, 4) toiminnan viitekehyksenä olevaa rakennetta ei tule tarkastella [ainakaan yksinomaan] ylätasolta ongelmanratkaisunäkökulmasta, painottaen tasapainoon pyrkimistä tai uusiutumista, vaan alhaalta tai ulkoapäin rakenteen aiheuttamien konfliktien kautta, pyrkien [tarvittaessa] edistämään muutosta. (Cox 1981, 135).

Jos sekä kokonais- että inhimillinen turvallisuus katsotaan viitekehyksinä, joissa tarkastellaan turvallisuuspolitiikan sisältöjä ja päätöksentekoprosessia, instituutioiden toimintaa politiikan toimeenpanijana ja syntyvää yhteisöllistä turvallisuuskulttuuria erityisesti kehittämisen ja kehityksen näkökulmista, niin edellä mainitut Coxin tutkimukselliset lähtökohdat tukevat tätä pyrkimystä. Kokonaisturvallisuus ja inhimillinen turvallisuus toimivatkin parhaiten tutkimuksellisenä yhdistelmänä, jossa eri toiminnan tasoja ja toimijoita tarkastellaan samassa turvallisuuspolitiikan kokonaisarvioinnissa. Tutkimuksellisesti haasteellista on löytää ne teoreettiset ja metodologiset välineet, joilla rakenteiden ja toimijoiden välinen vuorovaikutussuhteen tarkastelu mahdollistuu ja turvallisuuden määrittämiä ja kokemuksia voidaan avata eri tulokulmista.

TOIMIJUUS JA MUUTOS TURVALLISUUSTUTKIMUKSEN PERINTEESSÄ

Kokonais- ja inhimillisen turvallisuuden tarkastelussa on hyvä aloittaa kansainvälisten suhteiden historiasta, johon turvallisuustutkimus on perinteisesti ollut ankkuroituna, vieläpä niin että erityisesti ulko- ja puolustuspolitiikalla on ollut merkittävien asema. Sekä inhimillisen turvallisuuden että kokonaisturvallisuuden käsitteiden käyttöönottoon ja hyväksyntään on vaikuttanut kansainvälisten suhteiden tutkimuksen vahva dominanssi turvallisuutta koskevassa akateemisessa keskustelussa ja tutkimuksessa, sekä tämän tutkimusalan sisäinen kehitys.

Turvallisuustutkimuksesta tärkeitä ovat olleet varsinkin kaksi kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa esiintyvää linjaa. Näistä kylmän sodan aikana politiikan arkipäivän kannalta määräävin oli (neo)realismi. Valtio on neorealismille subjekti, joka toimii resurssiensa perustalta, niiden yhteissummana ja niitä puolustaen. Ulko- ja turvallisuuspolitiikka nähdään valtion intressien suorana ilmauksena (Wendt 1987, 335; Cox 1981, 127). Neorealismi voidaan esittää ”arvovapaana” lähestymistapana, mutta mm. Burgess on huomauttanut, että se ei kiellä eri valtioiden arvoperustoja, joiden taustalla ovat kulttuurilliset, etniset, historialliset ja maantieteelliset identiteetit. Näillä arvoilla ei kuitenkaan ole varsinaista merkitystä kansainvälisten suhteiden pelikentillä, sillä ne eivät ohjaa poliittista toimintaa vaan ovat sen alkuperä. Tässä suhteessa neorealismi eroaa liberaalista kansainvälisyydestä (*liberal internationalism*), joka näkee että kansainväliset suhteet järjestyvät valtioiden arvoperustaisten prefe-

rensien mukaisesti pluralistisella pelikentällä. (Burgess 2009, 313)

Neorealismiin voidaan liittää myös teoreettinen ongelmanratkaisukeskeisyys. Kriittisen teorian kannattajat näkevät neorealismista tästä syystä tarkastelevan kohdettaan epähistoriallisesti ominaisuuksien pysyvyyden näkökulmasta. Tämä metodologinen valinta on tehnyt tutkimuksesta kuitenkin käytännöllistä harjoitetun päätöksenteon ja hallinnollisen toiminnan näkökulmasta. Cox näkee toisen maailmansodan jälkeisen ja erityisesti yhdysvaltalaisen tutkimuksen edistävän neorealisisen teorian sisältävän kolmenlaisia oletuksia kansainvälisistä suhteista. Näitä ovat ihmisen pyrkimys itsekkääseen vallantavoitteluun, valtioiden pyrkimys kansallisen edun varmistamiseen ja valtioiden kansallisten etujen välisen vallan tasapainon ylläpitäminen kansainvälisessä järjestelmässä. Neorealismista sovellutuksia tässä mielessä edustaa mm. peliteoria, jossa pelin eri osapuolten katsotaan jakavan saman rationaalisuuden. Moraalilla on neorealisisessa ajattelussa merkitystä lähinnä silloin, kun valtiolla on voimaa edistää sitä pakkokeinoin. (Cox 1981, 129–132)

Neorealistista linjaa on haastanut marxilaisesta historiallisesta materialismista vaihtoteita saanut maailman järjestelmien teoria (*world systems theory*), joka korostaa kansainvälisten talouden rakenteiden vaikutusta valtioiden toiminnan ja olemuksen muodostumiseen (Wendt 1987, 335). Maailman järjestelmien tutkimuksessa keskeistä on ollut tarkastella kehittyneen ytimen ja alikehittyneen periferian välisiä vaihtosuhteita. Tutkimusta on kritisoitu valtion näkemisestä liian suoraviivaisesti kansainvälisen järjestelmän osana ja kansainvälisten toimijoiden näkemisestä järjestelmän tasapainotilaan pyrkivinä voimina.¹ Coxin mukaan valtiota ei perinteisessä kansainvälisten suhteiden teoriassa ole juuri purettu vaan se on otettu annettuna kokonaisuutena. Perinteinen kansainvälisten suhteiden tutkimus on lisäksi pitänyt neorealisisen ja maailman järjestelmien teorian erillään toisistaan (Cox 1981, 127).

Erityisesti kylmän sodan päättymisestä lähtien turvallisuustutkimuksen kentällä sen sijaan merkittävämpiä vaihtoehtoisia voimia ovat olleet kriittinen teoria (*critical theory*) ja kriittinen turvallisuustutkimus (*critical security studies*), jotka ovat kohdistaneet huomiota varsinkin turvallisuuden määrittelyihin ja turvallisuuden väistämättömäksi katsottuun poliittiseen sisältöön. Kriittinen turvallisuustutkimus haastaa varsinkin valtion yksinoikeuden turvallisuuden legitimitettiin määrittelyyn ja ns. turvallistamiskulttuurin (C.A.S.E 2006). Kriittisen teorian sisällä on useampia koulukuntia, joiden välillä käydään aktiivista tutkimusvuoropuhelua turvallisuuden tarkastelutavoista. Erityisesti kriittinen turvallisuustutkimus on korostanut perinteisen turvallisuustutkimuksen staattisuutta ja sotilaallista orientaatiota, pyrkien laajentamaan tutkimuksen teemoja ja vahvistamaan teoreettista tarkastelutapaa. Kriittisen turvallisuustutkimuksen kehittymisen rinnalla turvallisuustutkimuksen kentällä on vaikuttanut myös sisäiseen turvallisuuteen ja siirtolaisuuden turvallistamiseen kes-

1 Eräänä sovellutuksena tästä on ollut ns. kremnologia, joka on pyrkinyt arvioimaan ja ennakoimaan Venäjän kulloisenkin johtajan ympärille rakentuneen eliitin valintoja.

kittyvä ranskalaisten tutkijoiden suuntaus (Pariisin koulukunta). Sen huomion kohteita ovat olleet mm. turvallisuusammatit ja turvallisuusteknologian poliittiset vaikutukset. Vaikutteensa se on ammentanut sosiologiasta, kriminologiasta, kansainvälisten suhteiden tutkimuksesta ja käytännön ammattilaisilta, jotka toimivat sisäisen turvallisuuden alueella. (C.A.S.E 2006, 448–449).

Kansainvälisten suhteiden tutkimus onkin siis laajentunut yhä kasvavan kompleksisuuden suuntaan. Jos perinteinen tutkimus oli valtion etuja puhtaasti ilmentävän ulko- ja turvallisuuspolitiikan analyysyä, niin nykyinen kansainvälisten suhteiden tutkimus kattaa myös mm. valtion sisällä olevien turvallisuuspoliittisten kokonaisuuksien välisen kilpailun, sekä ylikansallisten hallintojärjestelmien ja verkostojen toiminnan. (Cox 1981, 127). Käytännössä erilaisten koulukuntien (ml. neorealismien) välillä on ollut koko ajan vuorovaikutusta ja erojen korostaminen ei tutkimuksellisesti välttämättä ole tarpeellista (vrt. C.A.S.E. 2006, 250). Merkityksellistä on kuitenkin ymmärtää se historiallinen tausta, johon kokonaisturvallisuuden ja inhimillisen turvallisuuden käsitteet kuuluvat.

Kokonais- ja inhimillisen turvallisuuden käsitteet vastaavat niihin tutkimustarpeisiin, joita syntyi kaksinaapaisen suurvalta-asetelman purkauduttua, kun haluttiin laajentaa viitekehystä muutoksen tarkastelemiseksi. Konkreettisten rajojen siirtymien ja madaltumien, sekä ns. uusien sotien aiheuttaman turvallisuuskurssin muutos ja erilaisia valtapositiota omaavien toimijoiden määrän ja merkityksen heilahtelut ovat näkyneet paitsi teorian kehittymisessä myös tutkimusteemoissa. Kokonaisturvallisuuden ja inhimillisen turvallisuuden käsitteet ovat saaneet lisävoimaa sellaisista ”uusista” tutkimusteemoista kuin pakolaisuus, maahanmuutto ja terrorismi, joita ne ovat käsitelleet sekä turvallisuushallinnon kulttuurinmuutoksen kautta että eturistiriitojen ilmentymismuotoina. Turvallisuustutkimus on löytänyt tiensä myös politiikan päätöksentekoon varsinkin syyskuun 2001 jälkeen. Turvallisuudesta on tullut 2000-luvun muotiaihe, jonka piirissä toimivat tutkijat voivat parhaimmillaan vaikuttaa poliittiseen ja hallinnolliseen toimintaan yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa poikkeuksellisen merkittävästi.

KOKONAISTURVALLISUUS JA TURVALLISUUDEN HALLINNOINTI

Tutkimuksessa kokonaisturvallisuus on teoreettinen viitekehys, joka pyrkii ylittämään neorealistisen koulukunnan näkemykset valtiosta ja vallan merkityksestä kansainvälisissä suhteissa. Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa kokonaisturvallisuuden käsite (*comprehensive security*) tarkoittaa sekä mikro- että makrotason turvallisuuskysymysten tarkastelua samassa kokonaisuudessa sektorit ja myös kansalliset rajat ylittävästi (vrt. Buzan 1991). Teoreettisesti kokonaisturvallisuuden tarkasteluun sisältyvät erityisesti turvallistamisen (*securitization*) politiikka, sektorit ja alueelliset turvallisuuskompleksit (*regional security complexes*). Käsitteen taustalla olevien keskeisten teoreetikkojen, Buzanin ja Weaverin, työssä nämä turvallisuuden eri

osa-alueet nähdään vuorovaikutussuhteessa toisiinsa. Huomiota kiinnitetään erityisesti siihen miten arkipäivän politiikkaan kuuluvia asioita liitetään turvallisuuspolitiikan piiriin, ja aiheutetaan näin sektoripolitiikan (kuten ympäristö tai sosiaalinen elämä) turvallistamista. Turvallistaminen tukee myös sekä välillisesti että välittömästi turvallisuushallinnon kehittämistarpeita, joita laajentuneiden, maantieteelliset rajat ja sektorit ylittävien uhkakuvien maailmassa ohjaavat keskeisesti tehokkuuspäämäärät. Perinteisen suurvaltatakatelun rinnalle tutkijat ovatkin tuoneet uuden alueellisen vallan, joka voi olla muodostunut yksi- tai kaksinapaisesti tai multipolaarisesti. Keskeistä on, että eri alueiden sisäinen turvallisuusdynamikka voi vaihdella konflikteista tiiviiseen institutionaaliseen yhteistyöhön, kuten on tapahtunut mm. EU:n sisällä. (Buzan ja Weaver 2003).

Kokonaisturvallisuus sisältää erilaisia turvallisuuspolitiikan lohkoja. Näitä voivat olla sotilaallisen turvallisuuden ohella mm. taloudellinen turvallisuus, ympäristöturvallisuus ja yhteiskunnallinen turvallisuus (Buzan 1991). Vaikka valtioiden suvereeniutta ei sinänsä kiistetä, niiden tosiasiallien vaikutusmahdollisuus nähdään riippuvaiseksi sekä rajat ylittävistä turvallisuuteen vaikuttavista ilmiöistä että vuorovaikutuksesta muihin yhteiskuntiin. Kokonaisturvallisuusajatteluun liittyvä näkemys valtioiden keskinäisriippuvuudesta ja verkottumisesta (Castells 1996) lähestyykin Buzanin näkemyksiä alueellisista turvallisuuskokonaisuuksista, jotka ovat usein perinteiset etupiirijaot ylittäviä. Keskinäisriippuvuuden tarkastelulla on merkittävä roolinsa varsinkin viranomaistoiminnan tutkimuksessa, jossa ylikansallinen lainsäädäntö ja toiminnan ohjaus näyttelee alueellisissa turvallisuuskomplekseissa merkittävää roolia. Esimerkkinä voi mainita EU:n rajaturvallisuusyhteistyön, joka tähtää perustavanlaatuisiin toiminnan harmonisointiyrityksiin, sekä yhteisen ulkopoliittisen näkemyksen synnyttämiseen (Niemenkari 2003). Kansallisesti keskinäisriippuvuus on tarkoittanut lisääntyvää verkostomaista toimintaa ja tämän arvioinnin kehittämistä (vrt. Valtonen 2010; Virta 2007).

Hallinnollisessa ja turvallisuuspoliittisessa käytössään kokonaisturvallisuuden käsite voidaan liittää ns. pragmaattiseen lähestymistapaan (Rytövuori-Apunen 2008; Stern 1995). Kansainvälisissä suhteissa pragmatismi tarkoittaa yhteisten etujen löytämistä ja lyhyen tähtäimen konkreettisten päämäärien tavoittelua. Näin ollen sillä on merkitystä turvallisuushallinnon instituutioiden kehittämisessä ja yhteistyön synnyttämisessä sekä kansallisesti että rajojen ylitse, mihin myös turvallisuuskomplekseissa voidaan parhaassa tapauksessa päästä. Hyvänä esimerkkinä tästä on EU:n nelipiirittäinen rajaturvallisuusajattelu, jossa kansallista strategiaa ja toimintapolitiikkaa seuraavat EU:n sisäinen toiminta, rajavalvonta EU:n ulkorajalla ja EU:n ulkopuolinen viranomaisyhteistyö kolmansien maiden viranomaisten kanssa. (Niemenkari 2003). Suomalaisessa turvallisuusdiskurssissa kokonaisturvallisuuden retoriikan keskeiseksi ajatuksiksi voidaan kokoavasti katsoa uhkien näkeminen samaan aikaan sekä kansallisina, hallinnonalattomina että globaaleina, mutta vaikutuksiltaan alueellisesti ja paikallisesti eri tavoin yksilöiden ja ryhmien elämään vaikuttavina. Nämä teemat

toistuvat niin Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa (2008) kuin Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassakin (2010).

Käytännössä kokonaisturvallisuutta lähestyy näkemys EU:sta siviilivaltana (*civilian power*), jossa korostuu ylikansallisten organisaatioiden ja itsenäisten ja puoli-itsenäisten toimijoiden vaikutus kansainväliseen yhteisöön. Siviilivallan käsitteessä voi olla kyse poliittisen tahdon muuttamisesta toiminnaksi. Se voi kuitenkin tarkoittaa myös määrätynlaisesta kulttuuris-moraalisesta sisällöstä voimansa saavan ns. eurooppalaisen vallan merkitystä maailmassa. Tällöin myös EU:n tehtävänä nähdään eurooppalaisten arvojen ja sivilisaation edistäminen maailmassa. (Burgess 2009, 314). Kokonaisturvallisuuden hallinnoimisessa eräänlaisena näkymättömänä taustaoletuksena voidaan pitää hyvän hallinnon ideaalia. Tämän ideaalin mukaisesti kansainvälisessä hallinnon harmonisoinnissa on noudatettava ja edistettävä yhteiseltä arvoperustalta nousevia toimintatapoja. Tutkimus on kuitenkin osoittanut, että harmonisoinnin ja fuusioitumisen toteutus on ollut haasteellista viime vuosina keskeisiksi nousseilla rajaturvallisuuden ja terrorismin torjunnan alueilla (Norhstedt ja Hansén 2009; Hills 2009; Heusala ym. 2009).

EU:ssa käsitys keskinäisriippuvuudesta on ollut perusteluna pyrkimykselle rakentaa ulkoista yhteistyötä kolmansien maiden kanssa sekä EU:n itsensä että yhteistyömaiden sisäisten turvallisuusuhkien ratkomiseksi. Jotkut tutkijat katsovat sisäisenkin turvallisuuden rajat ylittävän yhteistyön olevan seurausta EU:n identiteetistä, joka perustuu ”turvallisuusyhteisö”-ajattelulle Neuvostoliiton jälkeisessä maailmassa. Integraatioprosessi on samalla muuttanut turvallisuus- ja puolustuspolitiikan muotoutumisen kanavia. (Lavenex 2004, 681; 2-3; Ojanen 2002). EU:n pyrkimyksenä voidaan pitää sektorikohtaiselle vapaaehtoisuudelle perustuvan yhteistyön (*co-operation*) vahvistumista kohti hallintajärjestelmää (*governance*) (Lavenex 2004, 683).

Eurooppalaiseen turvallisuuteen kuuluu siis vähintäänkin EU:n lähialueiden, sen rajamaiden, arvomaailmaan ja toimintatapaan vaikuttaminen institutionaalisen toiminnan avulla. Tämä onkin EU:n ulkopoliittisen ajattelun ydintä. ”Arvojen vientiä” perustellaan turvallisuuden lisäämisellä. Samaa ajaa tietysti myös muu poliittinen aktiivisuus, jossa EU:n maantieteellistä leviämistä itään päin on aktiivisesti edistetty lähes 20 vuoden ajan. Perusteluina uusien jäsenmaiden hyväksymiselle on käytetty varsinkin demokratian vakiintumista EU:n osana, joka taas toimii puskurina eteenpäin mahdollisia turvallisuusuhkia vastaan. Kokonaisturvallisuuden toteutumisen arvioinnissa ei siis ole yhdentekevää, mikä vaikutus uusien turvallisuusalueiden ja yhteistyön rakentamisella on arjen tasolla ihmisten ja yhteisöiden elämään.

INHIMILLISEN TURVALLISUUDEN KÄSITE JA SEN KRITIIKKI

Inhimillinen turvallisuus viittaa yksilöiden ja yhteisöiden turvallisuuteen, jossa on perimmiltään kyse pelosta ja puutteesta vapaana olemisesta (Kaldor ym. 2007, 273).

Jos kokonaisturvallisuuden kriittiselle tarkastelulle turvallistamisen ja alueellisten turvallisuustoimijoiden käsitteet ovat keskeisiä, niin inhimillisen turvallisuuden sisältö saa pontta emansipatorisesta turvallisuusajattelusta. Tällaiseen ajatteluun sisältyy käsitys turvattomuuden paljastamisesta, joka laajentaa tutkimuksen koskemaan epätasa-arvoa, oikeudettomuutta ja elinolosuhteisiin liittyviä kysymyksiä (C.A.S.E 2006, 456). Inhimillisessä turvallisuudessa turvallisuuden määrittelyssä merkityksellistä onkin juuri turvattomuuden minimoiminen ja turvallisuusdiskurssin laajentaminen koskemaan vallasta kaukana olevien toimijoiden pyrkimyksiä.

Inhimillisen turvallisuuden merkitys tieteellisenä ja politiikan käsitteenä on ollut ennen kaikkea siinä, että se on tuonut tutkimuksen ja hallinnollisen toiminnan maailmoihin uusia narratiiveja ja käytänteitä (Christie 2010). Tutkimuksen osalta kyse on perinteisen valtiokeskeisen turvallisuustutkimuksen laajentamisesta koskemaan turvallisuuden perustan pohdintaa. Mikä saa meidät kokemaan turvallisuutta? Miten turvallisuutta vahvistetaan? Mitä turvallisuus vaatii yhteiskunnalta? Inhimillisen turvallisuuden käsitteen taustalla voidaan nähdä yhteys rauhantutkimuksen alkuperäisiin ajatuksiin maailmasta ihmisen tekemänä ja muutettavissa olevana kokonaisuutena. Myös turvallisuuden laajentaminen koskemaan rakenteellista väkivaltaa (*structural violence*), joka estää ihmisiä toteuttamasta omia päämääriään (C.A.S.E 2006, 462), on osa sitä tutkimuksellista historiaa, josta myös inhimillisen turvallisuuden laaja määritelmä ammentaa. Laajan määritelmän mukaisesti tarkastellaankin jo ihmisten hyvinvointiin liittyviä teemoja, jotka nähdään yhteiskunnan sisäisen turvallisuuden ja yhteiskuntien välisen rauhan perustana.

Hallinnollisen toiminnan osalta inhimillinen turvallisuus on liittynyt sekä perinteisen kehitystoiminnan että erityisesti siviilikriisinhallinnan ja sotilaallisen kriisinhallinnan menetelmien parantamiseen ja arviointiin. Sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden fuusioitumisessa erilaisten turvallisuusviranomaisten ja ammattilaisten toiminta maailman kriisipesäkkeissä ja kotimaisissa poikkeustilanteissa on muuttanut käytännöllistä luonnettaan ja poliittista merkitystään. Siviili(kansalais)yhteiskunnan merkitys rauhan ja turvallisuuden toimintakentällä on kokenut voimakkaan muutoksen 1970- ja 1980-lukujen jälkeen. Globaalin hallinnan (*global governance*) sisältönä ovat valtioiden ja ylikansallisten organisaatioiden väliset sopimukset, jotka saavat perustelunsa valtioiden lisäksi myös kansalaisyhteiskunnan toiminnasta. (Kaldor 2003).

Akateemisessa maailmassa inhimillisen turvallisuuden käsitteeseen on suhtauduttu ristiriitaisin ajatuksin. Tutkijoiden suhtautuminen käsitteeseen voidaan kategorisoida erilaisiin tyyppeihin, jotka a) tarkastelevat käsitteen tutkimuksellisia ominaisuuksia, b) arvioivat sitä käytännön toimintaohjelmaksi ja c) näkevät sen arvomaailmaan liittyvänä poliittisena ideaalina. Security Dialogue -lehti toteutti vuonna 2004 virtuaalisen pyöreän pöydän prosessin, jossa ympäri maailmaa toimivilta kansainvälisten suhteiden tutkijalta kysyttiin heidän näkemystään koskien inhimillisen turvallisuuden käsitettä. Merkittävä osa kirjoittajista tarkasteli käsitteen tie-

teellistä relevanssia. Tässä yhteydessä se nähtiin perinteisen turvallisuustutkimuksen rinnalla oleellisena laajenuksena, jossa keskeistä on erilaisten turvallisuuden todellisuuksien esille nostaminen ja yksilöiden ottaminen mukaan tarkasteluun (Grayson 2004; Axworthy 2004; Thomas 2004; Alkire 2004). Inhimillinen turvallisuus nähtiin myös holistisena käsitteenä, joka on mahdollista liittää erilaisiin tutkimuksellisiin tulokulmiin, mukaan lukien realismiin. (Acharaya 2004). Bajbain (2004) kommentissa tuotiin esiin myös konkreettinen toivomus inhimillisen turvallisuuden arviointikriteerien synnyttämiseksi.

Tieteellistä käyttöä koskeneissa kirjoituksissa tuotiin kuitenkin esille myös kriittinen näkökanta käsitteen laajuudesta, sen operationalisoinnin vaikeudesta, normatiivisuudesta ja idealistisuudesta (Paris 2004; Buzan 2004; Newman 2004; Liotta 2004; Hubert 2004). Uvin (2004) toi esille, että inhimillisen turvallisuuden käsite on ennen kaikkea prosessin määrittelyä, keskittyessään sen perustelemiseen mitä tarvitaan suotuisaan turvallisuutta vahvistavaan kehitykseen. Winslow ja Eriksen (2004) puolestaan korostivat käsitteen vaativan tieteenalojen välistä ajattelua, erityisesti jos turvallisuuden rakentumista tarkastellaan erilaisten yhteisöiden vertailun kautta. Heidän mielestään muutoksen tarkastelun rinnalle tulee turvallisuustutkimuksessa tuoda perinteisiä yhteiskuntatieteen käsitteitä kuten integraatio, koheesio ja yhteisö, joita tarvitaan inhimillisen turvallisuuden tutkimuksen parissa. Tutkijat korostivat, että turvallisuuden tarkastelussa on inhimillisellä tasolla kyse myös siitä miten yhteisöissä ihmiset pyrkivät erilaisia resursseja ja identiteettejä käyttäen taistelemaan epävarmuutta vastaan. Suhrken (2004) johtopäätös oli, että käsitteen merkitys riippuu lopulta sen kyvystä mobilisoida riittävästi resursseja ja intellektuellia kiinnostusta, jolloin se irrottautuu valtioiden muuttuvista prioriteeteista.

Ne kirjoittajat, jotka Security Dialoguen erikoisnumerossa (2004, 35) katsoivat inhimillisen turvallisuuden olevan ennen kaikkea turvallisuuspoliittiseen keskusteluun ja toimintapolitiikkaan liittyvä käsite, näkivät sen mm. yhdistävän kansallisen ja yksilöllisen turvallisuuden tavalla, joka on kehittyvällä maailmalle edelleen suurimpia yksittäisiä haasteita. Tämä tarkoittaa erityisesti hallinnan, kehityksen ja inhimillisen turvallisuuden monimutkaista yhdistämistä onnistuneella tavalla. Inhimillisen turvallisuuden käsite nostaa esille sekä filosofisia että poliittisia kysymyksiä. Ensimmäiset liittyvät omaantuntoon, rajat ylittäviin vastuisiin, kehitykseen, hallintatapaan ja legitimitettiin. Jälkimmäiset koskevat suvereeniutta, interventioita, alueellisten ja globaalien instituutioiden roolia sekä yksilön ja valtion välistä suhdetta. (Evans 2004). Inhimillisen turvallisuuden nähtiin vaativan rakenteiden muuttamista yksilön turvallisuutta edistäviksi sekä näiden rakenteiden (kuten oikeudellisten ja poliittisten instituutioiden) toiminnan arviointia (Hampson 2004). Samalla todettiin, että käsitteen rajausta on tarpeen toimintapolitiikkojen luomisessa, erityisesti sen suhteen onko kyseessä vapaus puutteesta (*freedom from want*) vai vapaus pelosta (*freedom from fear*) (Krause 2004; Macfarlane

2004). Kehityksen ja turvallisuuden yhdistäminen nähtiin siis käytännön toiminnan suunnittelun kannalta haasteellisena.

Lopulta kirjoittajien joukosta löytyi myös niitä, jotka toivat esille käsitteen idealistisen ja normatiivisen luonteen. Thakurin (2004) mielestä kyse on ennen kaikkea poliittisesta maailmankatsomuksesta, joka haluaa nostaa yksilöitten ja yhteisöiden turvallisuuden samalla viivalle instituutioiden ja valtioiden kanssa. Inhimillisen turvallisuuden käsitteessä on tällöin kyse siitä, että halutaan välttää turvallisuuden trivialisointi keskittymällä pelkästään kansalliseen turvallisuuteen. Mack (2004) korosti käsitteen taustalta löytyvien yksilökeskeisten arvojen merkitystä ja valtion merkitystä vain yhtenä turvallisuuden toimijana. Lopulta Leaningin (2004) kirjoituksessa palattiin käsitteen alkulähteille ja tuotiin esille siihen kuuluva kehityksen edellytyksien esillä pitäminen. Inhimillisen turvallisuuden päämääränä on kirjoittajan mukaan sosiaalisen ja psykologisen hyvinvoinnin turvaaminen.

Inhimillisen turvallisuuden poliittinen merkitys on niissä suuntaviivoissa, joita se antaa päätöksentekijöille turvallisuustilanteen arviointiin. Inhimillisen turvallisuuden käsitteen avulla poliitikot voivat tehokkaasti nimetä konfliktien aiheuttajat tarkastelemalla ihmisten olosuhteita, sekä ymmärtää mitkä asiat pitkällä aikavälillä vaarantavat ihmisten turvallisuutta (Christie 2010, 176). On kuitenkin hyvä ottaa huomioon myös kriittisen tutkimuksen pääasiallinen kritiikki, joka analyttisen operationalisointiongelman lisäksi kohdistuu käsitteen historiattomuuteen. Tällöin nähdään, että käsitteessä turvallisuus ja kehitys yhdistetään toisistaan riippuvaisiksi ja turvallisuutta uhkaavat ilmiöt, kuten nälkä tai konfliktit, nähdään johtuviksi yhteisöiden sisäisten eliittien harjoittamasta rikollisesta toiminnasta, eikä laajemmista yhteiskunnallisista ja kansainvälisiin suhteisiin liittyvistä ilmiöistä (C.A.S.E 2006, 463). Inhimillisen turvallisuuden käsitteen katsotaan siis palautuvan individualistiseen, liberalistiseen perinteeseen, jossa vapaata markkinataloutta ja sen turvallisuus-kulttuuria ei kyseenalaisteta.

Christie (2010, 178) on huomauttanut, että inhimillisen turvallisuuden käsitteen kriitikoiden mukaan huomion kiinnittäminen yksilöön ei välttämättä suoraan vähennä valtion merkitystä turvallisuuden takaajana. Päinvastoin, turvallisuuden laajentaminen onkin saattanut lisätä valtion roolin merkitystä ja oikeuttaa sen (turvallisuus)hallinnon kasvu. Inhimillisen turvallisuuden käsitteen käyttäminen liittyy näin aikaisemmin puheena olleisiin turvallistamisen ja hallinnoin problematiikkoihin. Erityisesti tämä korostuu sellaisessa tilanteessa, jossa turvallisuuskulttuuria tuodaan ulkoapäin, esimerkiksi sotilaallisen konfliktin jälkihoitona. Tällöin oleellista on löytää tyydyttäviä ja uskottavia vastauksia siihen, mitä etuja toiminnalla lopulta edistetään ja miten arvojen siirto tapahtuu dialogissa vastaanottajien kanssa. Turvallisuuden rakentaminen tarkoittaa tällöin myös turvallisuustoimijoiden itseymmärryksen ottamista huomioon toiminnan suunnittelussa. Kysymys kuuluu, kuka ja minkälainen on hyvä turvallisuuden rakentaja?

JOHTOPÄÄTÖKSET

Kokonais- ja inhimillinen turvallisuus käsittävät samoja turvallisuuden määrittelyyn liittyviä teemoja. Tällaisia teemoja ovat turvallisuuspoliittisen päätöksenteon prosessit ja toimeenpanon valinnat. Molempien perustana on kansallisen turvallisuuden uudelleen määrittäminen käsittämään rajat ylittävän hallinnon ja turvallisuustoiminnan, turvallisuuden maantieteellisen rajauksen laajentaminen sekä kansalaisyhteiskunnan ja yksilöiden sisällyttäminen turvallisuustoimijoihin. Yhdistävänä tekijänä on kansallisen turvallisuuden ja ihmisoikeuksien linkittyminen toisiinsa (Stern 1995). Turvallisuuden tutkimuksen kannalta huomio kiinnittyy erityisesti turvallisuuden rakentamisen prosesseihin (poliittisiin, hallinnollisiin ja yhteisöllisiin) sekä turvallisuuden kulttuurilliseen puoleen ja tämän vertailuun.

Sekä kokonaisturvallisuus että inhimillinen turvallisuus muodostavat tutkimuksellisia haasteita, joissa monitieteisyys on tarpeen. Erilaisten yhteiskuntien vertailu on keskeinen tutkimuksen haaste tällä kentällä. Tällainen tutkimus avaa turvallisuuskulttuuria laajasti erilaisia tutkimuksen tulokulmia hyödyntämään. Kokonaisturvallisuuden ”näkyvämmänä” taustaoletuksena oleva hyvän hallinnon ideaali ja inhimillisen turvallisuuden taustalla olevat yksilöä ja etiikkaa korostavat normatiiviset odotukset voi nähdä sekä tutkimusta rajoittavina kannanottoina että vertailun edellytyksinä. On mahdollista nähdä, että on kyse samankaltaisesta tilanteesta kuin oikeusvaltio-tutkimuksen kohdalla. Oikeusvaltiokehityksen tutkiminen katsotaan kriittisissä arvioinneissa toisinaan jonkinlaiseksi kannanotoksi sen puolesta miten asiat ovat, eikä nähdä että kyseessä on teoreettinen laadullinen kriteeristö, jota voidaan käyttää myös vertailussa. Parhaimmillaan kokonaisturvallisuusajatteluun liittyvä inhimillisen turvallisuuden käsite saa tutkijan löytämään ne teoreettiset ja metodologiset välineet (Stuvoy 2010), joilla hän pääsee turvallisuuspolitiikan pintatason läpi ja pystyy syventämään vallitsevaa ajattelutapaa turvallisuuden rakentumisesta.

Lähteet

- Acharaya, A. (2004). A Holistic Paradigm. *Security Dialogue* 2004, 35: 355–356.
- Alkire, S. (2004). A Vital Core that Must Be Treated with the Same Gravitas as Traditional Security Threats. *Security Dialogue* 2004, 35: 359–360.
- Axworthy, L. (2004). A New Scientific Field and a Policy Lens. *Security Dialogue* 2004, 35: 348–349.
- Bajpai, K. (2004). An Expression of Threats Versus Capabilities Across Time and Space. *Security Dialogue* 2004, 35: 360–361.
- Burgess, J. Peter (2009). There is No European Security, Only European Securities. *Cooperation and Conflict* 2009 44:3. 309–328.
- Buzan, Barry (1991). *People, States and Fear: An Agenda For International Security Studies in the Post-Cold War Era*. Hertfordshire: Harvester Wheatsheaf.
- Buzan, B. (2004). A Reductionist, Idealistic Notion that Adds Little Analytical Value. *Security Dialogue* 2004, 35: 369–370.

- Buzan, B. and Weaver, O. (2003). *Regions and Powers, The Structure of International Security*. Cambridge: Cambridge University Press.
- C.A.S.E. Collective (2006). *Critical Approaches to Security in Europe. A Networked Manifesto*. *Security Dialogue* 2006, 37: 443–487.
- Castells, M. (1996). *The Rise of the Network Society, The Information Age: Economy, Society and Culture*. Vol 1. Cambridge, MA, Oxford. UK: Blackwell.
- Christie, Ryerson (2010). *Critical Voices and Human Security: To Endure, To Engage or To Critique?* *Security Dialogue* 2010, 41: 169–190.
- Cox, Robert W. (1981). *Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory*. *Millennium – Journal of International Studies* 1981 10: 126–155.
- Evans, P. (2004). *A Concept Still on the Margins, but Evolving from its Asian Roots*. *Security Dialogue* 2004, 35: 363–364.
- Gill, P. (2006). *Not Just Joining the Dots But Crossing the Borders and Bridging the Voids: Constructing Security Networks after 11 September 2001*. *Policing and Society*, 16:1, 27–49.
- Grayson, K. (2004). *A Challenge to the Power over Knowledge of Traditional Security Studies*. *Security Dialogue* 2004, 35: 357.
- Hampson, F. O. (2004). *A Concept in Need of a Global Policy Response*. *Security Dialogue* 2004, 35: 349–350.
- Heusala, A-L. (2005). *The Transitions of Local Administration Culture in Russia*. Kikimora Publications series A:12, Saarijärvi: Gummerus Printing.
- Heusala, A-L., Lohiniva, A. and Malmi, A. (2009). *Na odnoi storone – na obe storone granisi. Sotrudnichestvo organov vlasti Finljandii i Rossii s tselju ulutshenija pogrannitsnoi bezopasnosti*. Politseiskoi institut, Issledovanie 33/2009. Pogrannitsno-morskoi shkoli Vedomstva pogrannitsnoi ohrani. Seria 1. Issledovanija 2.
- Hills, A. (2010). *The Possibility of Transnational Policing*. *Policing and Society*, 19:3, 300–317.
- Hubert, D. (2004). *An Idea that Works in Practice*. *Security Dialogue* 2004, 35: 351–352.
- Kaldor, M. (2003). *The Idea of Global Civil Society*. *International Affairs* 79, 3: 583–593.
- Kaldor, Mary, Martin, M. and Seclhow, S. (2007). *Human Security: a new narrative for Europe*. *International Affairs* 83(2): 273–288.
- Krause, K. (2004). *The Key to a Powerful Agenda, if Properly Delimited*. *Security Dialogue* 2004, 35: 367–368.
- Lavenex, S. (2004). *EU external governance in “wider Europe”*. *Journal of European Public Policy*, 11:4, 680–700.
- Leaning, J. (2004). *Psychosocial Well-Being over Time*. *Security Dialogue* 2004, 35: 354–355.
- Limnell, Jarno (2010): *Suomen uhkakuuvalitiikka 2000-luvun alussa*. Maanpuolustuskorkeakoulu. Strategian laitos. Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia 29. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Liotta, R. (2004). *A Concept in Search of Relevance*. *Security Dialogue* 2004, 35: 362–363.
- MacFarlane, S. N. (2004). *A Useful Concept that Risks Losing Its Political Salience*. *Security Dialogue* 2004, 35: 368–369.
- Mack, A. (2004). *A Signifier of Shared Values*. *Security Dialogue* 2004, 35: 366–365.
- Newman, E. (2004). *A Normatively Attractive but Analytically Weak Concept*. *Security Dialogue* 2004, 35: 358–359.
- Niemenkari, A., 2003. *Rajaturvallisuus Euroopan Unionissa*. Helsinki: Multiprint.
- Norhstedt, D. and Hansén, D. (2009). *Converging Under Pressure? Counterterrorism Policy Developments in the European Union Member States*. *Public Administration*, Vol 88: 1, 190–210.
- Ojanen, H. (2002). *Theories at a Loss? EU-NATO Fusion and the “Low-Politicisation” of Security and Defence in European Integration*. *FIIA Working Papers* 35.
- Paris, R. (2004). *Still and Inscrutable Concept*. *Security Dialogue* 2004, 35: 370–371.

- Rieker, P. (2005). From Common Defence to Comprehensive Security Towards the Europeanization of French Foreign and Security policy? *NUPI Paper* 691. Oslo.
- Rytövuori-Apunen, H. (2008). "Conclusion: The Promises of Pragmatism and Finnish Research". Teoksessa Apuvuori-Hytönen, Helena (toim.) (2008): *Russia Forever? Towards Pragmatism in Finnish/Russian Relations*. Aleksanteri Series 1/2008. Vaajakoski: Gummerus Printing.
- Turvallinen elämä jokaiselle - Sisäisen turvallisuuden ohjelma (2008). Sisäasiainministeriön julkaisuja 16/2008. [http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/turva/home.nsf/files/162008/\\$file/162008.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/turva/home.nsf/files/162008/$file/162008.pdf)
- Stern, E. K. (1995). Bringing the Environment In: The Case for Comprehensive Security. *Cooperation and Conflict* 1995(30), 211–236.
- Stuvøy, K. (2010). Human Security Research Practices: Conceptualizing Security for Women's Crisis Centres in Russia. *Security Dialogue* 2010, 41: 279.
- Suhrke, A. (2004). A Stalled Initiative. *Security Dialogue* 2004, 35: 365–366.
- Thakur, R. (2004). A Political Worldview. *Security Dialogue* 2004, 35: 347–348.
- Thomas, C. (2004). A Bridge Between the Interconnected Challenges Confronting the World. *Security Dialogue* 2004, 35: 353–354.
- Uvin, P. (2004). A Field of Overlaps and Interactions. *Security Dialogue* 2004, 35: 352–353.
- Valtonen, V. (2010): Turvallisustoimijoiden yhteistyö operatiivis-taktisesta näkökulmasta. Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos. Julkaisusarja 1, No 3. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Virta, S. (2007). Strateginen kumppanuus ja verkostojohtaminen poliisihallinnossa. Teoksessa Honkonen R. ja Senvall, N. (toim.), Poliisin johtamista kehittämässä. Poliisiammattikorkeakoulu, Tampere, 46–59.
- Wendt, Alexander E. (1987). The Agent-Structure Problem in International Relations Theory. *International Organization*, Vol. 41, No 3, 335–370.
- Winslow, D. and Eriksen, T. H. (2004). A Broad Concept that Encourages Interdisciplinary Thinking. *Security Dialogue* 2004, 35: 361–362.
- Yhteiskunnan turvallisuusstrategia (2010). Valtioneuvoston periaatepäätös 16.12.2010. http://www.defmin.fi/files/1696/Yhteiskunnan_turvallisuusstrategia_2010.pdf